

H O M E N A T G E

JOANA RASPALL

(1 9 1 3)
2 0 1 3

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

JOANA RASPALL

(1 9 1 3)
(2 0 1 3)

Generalitat de Catalunya
Institució de les Lletres Catalanes

Prats Ripoll, Margarida

Joana Raspall (1913-2013)

Bibliografia. – Inclou una selecció d'obres de Joana Raspall

ISBN 9788439393986

I. Raspall, Joana, 1913-2013. Seleccions II. Institució de les Lletres Catalanes III. Títol

1. Raspall, Joana, 1913-2013 – Crítica i interpretació

821.134.1-119"

821.134.1-3219"

821.134.1Raspall, Joana.09

PROJECTE I EDICIÓ Institució de les Lletres Catalanes
Mallorca, 272-274, 1r pis. 08037 Barcelona
<http://www.lletrescatalanes.cat>

COORDINADOR DE L'EDICIÓ Margarida Prats

AUTORS Margarida Prats i Joana Raspall

- © d'aquesta edició, Institució de les Lletres Catalanes
- © dels textos, els seus autors
- © de les fotografies, els seus autors

DISSENY DE LA COLLECCIÓ Pepa Estrada

COMPOSICIÓ Quadrati

Aquest document està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet la còpia, la distribució i la comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi la font. Podeu descarregar la versió electrònica d'aquesta publicació a: www.lletrescatalanes.cat

Dipòsit legal: B 4024-2016
ISBN: 978-84-393-9398-6

Barcelona, gener de 2016

JOANA RASPALL

**JOANA RASPALL. VIDA I LITERATURA:
ESCRIURE CONTRA EL SILENCI, ESCRIURE COM A SERVEI**

MARGARIDA PRATS RIPOLL

Joana Raspall formava part de la “generació sacrificada”, juntament amb Salvador Espriu, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Agustí Bartra, Rosa Leveroni, Màrius Torres, Marià Vi-llangómez, Joan Teixidor, Joan Vinyoli, Joaquim Amat-Piniella i Aurora Diaz Plaja, amb la qual Joana Raspall compartia, a més de la formació en l’Escola de Bibliotecàries, la dedicació a la literatura per a infants. Com la resta de companys de generació, va tenir la dèria per escriure des de jove, però quan ella començà a publicar la seva obra narrativa i poètica, l’any 1991, la major part dels companys de generació ja havien desaparegut. Tanmateix, no va deixar mai d’escriure, de jugar amb les paraules; una petita part de la seva producció es donava a conèixer per mitjà de les progressives escletxes del règim franquista, la major part va restar en calaixos al llarg de dècades i va ser recuperada i revisada quan era octogenària. Aquest fet, junt amb l’obra escrita quan era nonagenària, aporta una riquesa de percepció de la pròpia identitat i del món que l’envolta, fins ara inexistent en la nostra cultura.

Una altra de les raons que expliquen el retard en la publicació de la seva obra narrativa i poètica és la decisió que va prendre de contribuir a salvar i dignificar la nostra llengua amb diverses activitats: classes clandestines de català, participació en projectes culturals de la seva ciutat, implicació en plataformes cíviques, i feina metòdica d’afegir fitxes per a la publicació de diccionaris. Més tard, va emprendre l’aventura de dignificar la poesia per a infants. Només quan va donar per tancada l’etapa de publicació d’obres poètiques per al públic infantil es va dedicar a la revisió i creació de l’obra poètica i narrativa.

Joana Raspall, que va escriure contra el silenci, va prioritzar anar omplint buits en la nostra cultura, primer amb la seva tasca de lexicògrafa, després amb la seva aportació a la

literatura infantil. En la seva vida, des dels inicis fins al darrer batec, la dèria d'escriure, la passió per la paraula va anar molt lligada a l'interès per l'educació literària i ètica. Parlar de Joana Raspall demana parlar de paraules, de llibres, d'educació, d'implicació en activitats cíviques al costat de la creació i difusió literàries.¹

1 ORÍGENS. PRIMERA FORMACIÓ, PRIMERES IMPLICACIONS EN LA VIDA CULTURAL I CÍVICA DE SANT FELIU

Joana Raspall va néixer a Barcelona l'1 de juliol de 1913, encara que la família residia al Masnou. D'ençà que tenia tres anys, va viure a Sant Feliu de Llobregat. La família s'hi va traslladar el 1916 i es va instal·lar en una casa nova, encarregada pel pare a l'arquitecte modernista Gabriel Borrell, on va viure la resta de la seva vida. El pare, Bonaventura Raspall, originari de Sant Feliu de Llobregat, era comerciant de fruita. La mare, Joana Juanola Devavry, natural d'Épernay (municipi francès situat a la regió de Xampanya-Ardenes), de pare català i mare francesa, duia la comptabilitat de l'empresa familiar.

Joana era la segona filla del matrimoni; durant la infantesa passava moltes hores amb l'avi matern, Pau Juanola, amb qui compartí moltes experiències, tal com ho recorda en un relat que n'escrigué:²

Tota la meva infantesa era feta al seu compàs...

Quan pescàvem al riu, sota el pont de Fraga, amb molla de pa pastada amb safrà; quan pasturàvem el be que el meu pare comprava per la festa de la cargolada; quan collíem alls de bruixa pels marges de la via del

1 Per raons d'espai, no podem aprofundir en aspectes significatius de Joana Raspall com a escriptora, com ara la seva manera de concebre l'ofici d'escriure. Per als lectors interessats en aquests temes, recomanem les entrevistes de Pere Ballart, Jordi Julià i Eugènia Morer, aparegudes a *LLETRES*, núm. 48, *Faristol*, núm. 56, i *Escola Catalana*, núm. 443, respectivament.

2 El relat *El retrat de l'avi, Pau Juanola i Campdepadrós (1845-1926)* fou cedit per Joana Raspall perquè vegués la llum en braile i català. El va publicar l'Associació Catalana de la Integració del Cec (ACIC) el 2013, sota el títol *Retrat de l'avi*.

tren; quan em donava la primera violeta o la primera maduixa del jardí; quan m'arrijava els cabells amb molls de ferro escalfats al foc; quan em preparava el pa amb tomàquet per berenar; quan em deixava tenir a la falda els pollets acabats de nèixer; quan el volia fer ballar i em seguia arrossegant els peus, perquè mai no n'havia sabut... Estic tan plena del seu record que no acabaria.

Va ser escolaritzada a l'escola pública, on assistia de manera irregular, a causa de petites afeccions bronquials que la retenien a casa. Va assistir a classes particulars d'una deixeblla de Ferrer i Guàrdia, Pilar López Zappino; segons informació facilitada per l'escriptora, va ser la seva mestra i la de les germanes Arabia, unes noies amb les quals més tard compartiria projectes culturals.

El curs de 1925-1926 va estudiar en un pensionat de monges, *Cours Mainteno*, a Perpinyà. A causa de la mort de l'avi i del pare, esdevingudes el febrer i l'octubre de 1926, respectivament, va tornar a Sant Feliu de Llobregat i va estudiar a les escoles franceses de Barcelona, on va obtenir el certificat d'estudis primaris.

Segons testimoni de la pròpia Joana Raspall, es passava moltes hores llegint; recordava autors com Cervantes, Victor Hugo, Verdaguer, Guimerà i Maragall; novel·les d'aventures del seu germà, cinc anys més gran, de Jules Verne, Emili Salgari, de la mare, Espronceda, Bécquer, Campoamor...

Des dels últims anys de la dictadura de Primo de Ribera,³ i al llarg de l'etapa republicana, Joana Raspall, participà de forma activa en diverses iniciatives cíviques i culturals im-

3 En els últims anys de la Dictadura de Primo de Rivera la cultura inicia una transformació que es consolidarà més tard durant la Segona República. Llavors neix un nou associacionisme de caràcter cultural a Sant Feliu de Llobregat protagonitzat per dues entitats locals: l'Escola de Declamació Miquel Rojas i els Amics de les Arts i de les Lletres. La joventut de la ciutat s'aplega i refugia en aquestes associacions i fa de la defensa de la cultura i la llengua una forma d'actuació i afirmació política. Vegeu "Primeres creacions literàries (1929-1930)", dins *Documents d'una vida, Joana Raspall i Juanola*, Arxiu Comarcal del Baix Llobregat (XAC): <http://goo.gl/90HEBI> [consulta 23/12/2013]. A partir d'ara només anotaré la part corresponent a "Documents d'una vida" i donaré l'enllaç.

pulsades per l'Escola de Declamació Miquel Rojas,⁴ que tenia com a objectius fomentar el teatre en català i castellà, impulsar la creació d'una biblioteca popular i organitzar funcions teatrals destinades a institucions de beneficència. Des dels inicis publicaren un butlletí mensual, *Claror*, on Joana Raspall col·laboraria assiduament.

2 UNA ESCRITORA PRECOÇ: PRIMERS PREMIS, ESTRENES D'OBRES TEATRALS I COL·LABORACIONS A LA PREMSA LOCAL

Com tots els adolescents somiadors i una mica enyoradissos i una mica rebels en imaginàries solituds entre els adults, vaig començar a fer versos per als parents, els amics, per als concursos literaris del poble...

Entre finals dels vint i mitjan dels trenta, podem situar la "prehistòria literària" de Joana Raspall: són anys de tempteig, d'escriure teatre, poesia i col·laboracions per a la premsa local. Les primeres mostres literàries, escrites quan tenia tretze anys, són poemes, algun en castellà, i guions de teatre que es conserven en llibretes escrites a mà.

Quan tenia setze anys, l'any 1929, participà en un certamen literari organitzat per la revista local *El Eco del Llobregat*, i aconseguí dos guardons: el premi de poesia amorosa, *ex aequo* amb Conrado Márquez Sicília, per la composició poètica "Campestre", uns versos en castellà, i un accèssit en la modalitat de treball literari lliure, per la composició en català "La Crema de Roma".⁵

El mateix any que guanyà el premi de poesia amorosa, escrigué la seva primera obra teatral: *Dos amors*, una comèdia dramàtica en dos actes, que s'estrenà el 10 d'octubre

4 Miquel Rojas, un destacat actor teatral que havia triomfat als teatres del Paral·lel de Barcelona a començament de segle, dirigí la companyia teatral de l'associació i fou el mestre d'escena d'un grup de joves que estimaven el teatre, entre els quals hi havia Joana Raspall. Vegeu "Primeres creacions literàries (1929-1930)", dins *Documents d'una vida*: <http://goo.gl/90HEBI>.

5 *Ibidem*.

JOANA RASPALL EL 1938 AL LABORATORI DE RESTAURACIÓ DE L'ESCOLA DE BIBLIOTECARIES

de 1929 a la sala del teatre del Casino de Sant Feliu. Joana Raspall fou l'actriu principal.⁶ D'aquesta època també data el melodrama romàntic *La vida que torna*, amb pròleg i tres actes.⁷

Al llarg de la seva vida, Joana Raspall va ser una col·laboradora prolífica en la premsa local. Les seves primeres aportacions es remunten a finals dels vint i a l'etapa republicana i aparegueren a *El eco del Llobregat*, *Camins* i *Claror*. En les seves col·laboracions manifesta idees d'una mentalitat avançada i preocupada per l'educació de les noves generacions, predominen les opinions sobre fets actuals, com ara la defensa del sufragi femení o la incitativa de sufragar colònies per a infants. Com a mostres representatives, destaquem "Catalanes de debò", on lloa l'adhesió de les santfeliuenques al manifest d'amnistia pels presos i pel retorn dels catalans exiliats per la Dictadura, publicat en una revista quinzenal catalanista i republicana,⁸ i "Pro biblioteca infantil", on valora les aportacions de les festes celebrades a profit de la Biblioteca infantil,⁹ presenta els trets d'aquesta biblioteca jardí, "pavelló menut i clar, prop del grup Escolar", i clou afirmant: "Per les coses bones fa de bon treballar", publicat a *Claror*.¹⁰ La implicació de Joana Raspall en aquest projecte, l'entusiasme i la il·lusió que hi lligava, la van dur a visitar Jordi Rubió, per assabentar-se sobre què calia fer per aconseguir una biblioteca infantil a Sant Feliu. De resultes d'aquesta conversa, Joana Raspall va decidir presentar-se a les proves d'accés per iniciar els estudis a l'Escola Superior de Bibliotecàries.¹¹

6 No és l'única vegada que Joana Raspall va fer d'actriu. Als anys trenta la vèiem com a protagonista d'una representació de *L'Hostal de la Glòria*, de Josep Maria de Sagarra, a l'Hospitalet, i de Sor Niva, a l'obra *L'ànima és meua*, d'Àngel Guimerà.

7 Vegeu "Primeres creacions literàries (1929-1930)", dins: <http://goo.gl/90HEBI>.

8 *Camí* (30/3/1930), p. 2.

9 El 1933, dues-centes dones de Sant Feliu, amb Joana Raspall al capdavant, adreçaren un escrit al consistori on demanaven que en el projecte del Clos de Can Nadal, la finca llavors adquirida per l'Ajuntament, s'inclogués un pavelló apropiat per a biblioteca infantil i un espai annex destinat a jardí amb jocs dedicats exclusivament a la mainada.

10 *Claror*, núm. 44 (gener 1934).

11 Joana Raspall explica la conversa amb Jordi Rubió a l'entrevista amb el realitzador Pep Puig, 28/10/2009: <http://www.catradio.cat/seccio/3872/Raspall-i-els-llibres-salvats/programa/1503/Joana-Raspall-els-infants-i-els-llibres>.

FOTOGRAFIA DEL CASAMENT DE JOANA RASPALL I ANTONI CAUHE, L'ANY 1942.

3 UNA ETAPA DE CERCA DE MODELS LITERARIS I D'EXERCITACIÓ POÈTICA: ELS ANYS DE FORMACIÓ COM A BIBLIOTECÀRIA

Vaig arriscar-me a emprendre l'exercitació. Vaig deixar "rajar" versos a tort i a dret, fent provatures de rima, de forma (...) I alguns mestres que ho sabien, condescendents, no em desanimaven.

Joana Raspall inicià, com a becària, els estudis a l'Escola Superior de Bibliotecàries el 1935. Al llarg de tres anys va viure una experiència formativa que li deixà una forta empremta. Rebé el mestratge de Jordi Rubió, Carles Riba, Ferran Soldevila i Pere Bohigas, entre altres; conegué destacades alumnes i exalumnes, com Maria Novell Picó i Rosa Leveroni, i l'any 1935 assistí al Segon Congrés Internacional de Biblioteques i Bibliografia, organitzat per la Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris (IFLA). Ella mateixa explicà amb detall l'ambient de treball i les relacions entres estudiants i professorat en diverses entrevistes,¹² i deixà testimoni escrit¹³ tant de l'impacte de l'experiència com de la influència que va tenir l'ambient intel·lectual i artístic d'aquell centre en la seva trajectòria creativa:

Més tard, el contacte amb la dinàmica de l'Escola de Bibliotecàries em produí un enlluernament que somogué de soca-rel la noia que jo era, tan dejuna de tota base intel·lectual, però que ja intentava, a les palpentes, expressar-se literàriament en publicacions locals.

Allà, a l'escola, teníem com de casa —per no citar més que poetes— Carles Riba i Clementina Arderiu; i foren amb nosaltres Joan Vinyoli, Bartomeu Rosselló-Pòrcel i la companya Rosa Leveroni fent lectura de llurs primers llibres de poemes. Més enllà del cercle escolar, sentíem la presència de poetes i escriptors reconeguts, els admirats i de sempre, d'aquí i d'arreu.

¡Van ser tantes les finestres que l'Escola va obrir al meu davant, vaig entreveure tants valors gràcies al mestratge d'aquell selecte professorat

12 *Ibidem*.

13 Vegeu "Pròleg", a *Ales i camins*. Barcelona: Columna, 1991, p. 8.

entorn del director Jordi Rubió, que sols desitjava trobar camins per on acostar-nos al món poètic que em seduïa i les fites del qual sempre m'han aparegut tan altes!

Entre les seves provatures, es conserven mostres de poesia epigramàtica —tankas i haikús— de 1936 i 1937, en llibretes autògrafes; poesies per a les seves companyes de promoció en els àlbums que es van fer l'any 1938, on Carles Riba li va escriure una tanka sobre la Poesia.¹⁴

En el seu treball de fi de carrera, *Projecte de biblioteca infantil*, molt ben valorat, hi defensava un projecte de biblioteca jardí i hi tenia molt en compte l'educació dels usuaris.¹⁵ Acabada la carrera, ocupà el lloc de bibliotecària suplent de la Biblioteca de Vilafranca del Penedès; exercí la seva professió en la darrera etapa de la guerra civil. Quan les tropes republicanes es preparaven per emprendre la retirada, ella i la directora suplent de la biblioteca, Roser Lleó, decidiren salvar el fons de llibres en català de la biblioteca, responsabilitzant-se del seu trasllat fins a Barcelona per dipositar-los a la Biblioteca de Catalunya. L'odissea del trasllat el 16 de gener i la tornada a la biblioteca per recuperar el diari de l'entitat, el 18 del mateix mes, rou explicada, al cap de setanta anys, per la pròpia Joana Raspall.¹⁶

4 LES LLARGUES HORES DE TREBALL LITERARI A L'OMBRA, LA PARTICIPACIÓ EN ACTIVITATS CULTURALS I CÍVIQUES I L'ESCRITURA DE DICCIONARIS

Durant aquells anys em vaig sentir aïllada, sense gaire contacte amb amics i mestres; em van mancar els elements ambientals que haurien pogut afavorir aquell jove impuls que tot just apuntava.

14 Joana Raspall a l'entrevista amb Pep Puig, *op. cit.*, explica com arran de l'abandonament dels estudis d'algunes companyes, a causa de la guerra civil, van decidir fer un àlbum per a cadascuna, en els quals ella era l'encarregada d'escriure un poema; el professorat també hi aportava tetxos o il·lustracions.

15 Vegeu l'entrevista del realitzador Pep Puig, *op. cit.*.

16 *Ibidem*.

JOANA RASPALL PRESIDENTA L'ASSOCIACIÓ VEÏNS ALS FINALS DELS ANYS SETANTA

La incidència de la desfeta de la Catalunya republicana en la vida i el projecte de carrera literària de Joana Raspall i la seva reacció davant d'aquesta desfeta les explicà ella mateixa:

Aquelles circumstàncies que se'm presentaven propícies en un inici de maduració, no van tenir continuïtat. S'imposaren els anys negres represius de tota manifestació de la cultura catalana. Per mi foren molt més que un parèntesi.

Diverses conjuntures familiars m'allunyaren de la meva professió i dels nuclis resistents que continuaven actius, a l'ombra, entorn de personalitats capdavanteres del nostre món cultural.

Durant aquells anys em vaig sentir aïllada, sense gaire contacte amb amics i mestres; em van mancar els elements ambientals que haurien pogut afavorir aquell jove impuls que tot just apuntava. (...)

En contrapartida, aquells anys van ser vitalment gratificants, compensats per una vida familiar plena, durant els quals vaig anar escrivint, treballant... i fent versets d'una manera esporàdica, com qui llença pedretes al riu, com qui es complau a arxivar anècdotes, a catalogar sentiments, dubtes, fantasies i records.

Després de la guerra, ja no pogué exercir com a bibliotecària, treballà d'administrativa i el 1942 es casà amb el doctor Antoni Cauhé. Al llarg de la dècada dels quaranta i principis dels cinquanta nasqueren els quatre fills de la parella. Malgrat les obligacions familiars i les circumstàncies adverses del país, que la mantingueren aïllada dels seus antics mestres de l'Escola de Bibliotecàries, conservà el contacte, via epistolar, amb Carles Riba. Mai no abandonà l'activitat creativa. Aprofità alguns canals clandestins, com les lectures poètiques organitzades per Josep Iglésies, les fines esclatxes de la dictadura, activitats al Centre Parroquial, la commemoració dels setanta-cinc anys de la Coronació de la Verge de Montserrat i els Jocs Florals per llegir les seves obres. A tall d'exemple, l'any 1953 va fer guions radiofònics de temes montserratins, un dels quals, "El drama de l'ermita de Sant Miquel", fou l'embrió de la peça teatral, escrita en vers, *L'ermita de Sant Miquel*, que va guanyar el premi Joan Santamaria el 1964; va escriure

JOANA RASPALL LLEGEIX EL PREGÓ DE LA ROSA,
A L'AJUNTAMENT DE SANT FELIU, EL 4 DE MAIG DE 1980.

obres de teatre representades per grups locals al Centre Parroquial de Sant Feliu de Llobregat; va participar als Jocs Florals de Sant Feliu l'any 1948, i va guanyar el premi extraordinari amb el poema "N'Elisenda".¹⁷

També va fer classes de català semiclandestines, ho recordava ella mateixa: "Vaig fer classes de català... d'amagat. Des del 55. Me'n van donar la idea uns amics (...) I van venir tres o quatre nenes més, amigues, unes un dia i les altres l'endemà. Grupets de quatre o cinc a diferents hores, durant tres o quatre anys. Déu n'hi do el que van aprendre".¹⁸ Entre 1948 i 1968 col·laborà assíduament amb la revista local *Alba* i començà la creació de les fitxes de mots sinònims, que anys després donarien vida als treballs *Diccionari pràctic de Sinònims, Diccionari de locucions i frases fetes* (premi Marià Aguiló de l'IEC 1986) i *Diccionari d'homònims i parònims*.

Durant la transició democràtica, Joana Raspall prengué part en l'Assemblea de Catalunya i participà en el Congrés de Cultura Catalana, en el qual, juntament amb Núria Tubau, Carme Suqué i Andreu Vallvé, presentà una ponència sobre el llibre de teatre infantil. Amb l'entrada dels ajuntaments democràtics participà en la definició del projecte cultural de la ciutat. L'any 1980 féu un dels primers pregons de l'època democràtica. També participà activament en el Premi Martí Dot i en la Tertúlia Literària que portava el nom del poeta i col·laborà en diverses revistes locals.¹⁹

5 LES APORTACIONS EN LITERATURA INFANTIL: DE LES PRIMERES PUBLICACIONS DE TEATRE A L'ESCLAT DE LLIBRES DE POESIA PER A INFANTS

Tot el que he fet per als nens és fet amb una idea d'educació. Sempre.

17 *Cartes de Carles Riba, II 1939-1952*. Publicacions IEC-Biblioteca Filològica, XXIV, 1991. Cartes núms. 315, 418, 451, 456, p.11, 335, 413-14, 425-26. En les dues darreres cartes trobem comentaris de Carles Riba a poemes, sobretot balades, de Joana Raspall.

18 Vegeu P. Ballart i J. Julià: "Entrevista a Joana Raspall", *LLETRES*, núm. 48, abril-maig 2011.

19 Vegeu "Els últims anys del franquisme i la transició política", dins *Documents d'una vida*: <http://gool/90HEBI>.

JONNA RASPALL A CASA SEVA. A MITJAN DE LA DÈCADA DELS VUITANTA.

Joana Raspall va supeditar la seva carrera literària a la dedicació a la creació de literatura per a les noves generacions. Tot i que avui és coneguda i valorada, sobretot, per la seva aportació a la poesia, va començar amb obres teatrals. Era a finals dels seixanta, com recorda ella mateixa: «Va ésser l'any 1969, arran de la mort de Maria Novell que va insinuar-me Aurora Díaz Plaja: "Perquè no proves i segueixes?". Així va ésser com vaig escriure *El pou*,²⁰ premi Cavall fort 1969 i, amb els mateixos protagonistes, dues obres més: *L'invent* (1974) i *Kõnsum S.A.* (1978), molt ben acollides als cicles de teatre de Cavall Fort».²¹ Al llarg de la dècada dels noranta, va publicar obres de narrativa: *El mal vent* (1994), *Contes del "si no és"* (1994), *Contes increïbles* (1999), *La corona de l'àliga* (1996) i *La trampa de la urbanització K* (2000).

De tota la dedicació a la literatura infantil, l'aportació en el camp de la poesia és la més reconeguda i ben valorada. La seva primera aportació, *Petits poemes per a nois i noies* (1981), no va tenir gaire ressò, malgrat la bona valoració que en féu Aurora Díaz Plaja, coetània de l'autora, que en subratllà "la intel·ligència" i "el bon ofici". Ella seguia escrivint poesia per a infants, però fins el 1996 cap editorial no es va interessar a publicar-li cap obra. L'any 1996 aparegué *Bon dia, poesia!*, l'any següent, *Degotall de poemes*, i el 1998 es publicaren *Com el plomissol. Poemes i faules*, *Pinzellades en vers* i *Versos amics*. El panorama havia canviat completament. En la primera dècada del nou mil·lenni aparegueren cinc llibres més: *Serpentines de versos* i *Escaleta al vent*, l'any 2000; *Font de versos* i *A compàs dels versos*, el 2003, i *Concert de poesia*, un any després. En menys d'un decenni, Joana Raspall aportà un corpus de més de sis-cents versos a la nostra poesia infantil. Els llibres de poesies de Joana Raspall tenen una estructura de miscel·lània, en cadascun aplega un ample ventall temàtic: animals, plantes, jocs d'infants, sentiments, cicles temporals lligats amb festes i tradicions.

Poua tant de la tradició oral, en estructures d'endevinalles, cançonetes, com de la tradició d'altres poetes de la nostra llengua que han escrit per a infants, com Apelles

20 Vegeu *L'Esplai*, núm. 19 (25 de març de 1979), p. 6.

21 Aquestes obres que, segons l'autora, "contenen crítica social", van ser ben valorades per la crítica teatral. Vegeu C. Arenas, "Pròleg" a J. Raspall: *Batec de paraules. Poesia lírica completa*. Vilanova i la Geltrú: El cep i la Nansa, 2013, p. 19-21.

Mestres, a qui l'uneix l'ús d'un llenguatge totalment vigent avui. Situa personatges de la cultura infantil, protagonistes de contes i de pel·lícules, i posa de bracet oficis d'un món gairebé desaparegut, rabadans, etc. amb aparells de les noves tecnologies; de vegades juga amb els dobles sentits d'alguns mots, com el de "ratolí", per crear petits poemes de to humorístic, com "L'ordinador". Utilitza molts recursos com la personificació i els jocs polisèmics. A més de facilitar l'accés al llenguatge poètic, encomana sensibilitat, i en algunes ocasions envia missatges morals als lectors a favor de tots aquells valors que eduquen en la solidaritat, en la igualtat i en la diversitat. En suma, té en compte el món referencial de l'infant i hi incorpora les seves vivències.

A més de partir d'un domini de l'ofici poètic, es planteja la manera idònia d'arribar a commoure el lector: "El més difícil és trobar, primer, una idea que els pugui transmetre... la serenitat, o la bondat, o la tranquil·litat, alguna de les virtuts que voldríem que els nens tinguin. I pensar: això, a un nen, com l'hi podria fer entendre? Doncs dient-li: una formigueta ha caigut al riu i una bestiola que passava per allà l'ha salvada i li ha fet companyia... per exemple. Primer cal anar influïnt a través d'imatges. Una imatge que sigui escrita, que no sigui només pintada. Es tracta d'admetre els sentiments dels nens i ordenar-los. El nen vol companyia; doncs representem el sentiment de companyia. I em penso que ho vaig aconseguir."²² Avui podem confirmar que va aconseguir-ho, per l'acceptació que ha tingut la seva obra a les escoles i la valoració que ha rebut de part de la crítica. Miquel Desclot, un dels poetes que ha excel·lit en l'escriptura de poemes per a la mainada, considera Joana Raspall un clàssic del gènere, perquè "encerta —i sense vacil·lacions— en el to, en les formes, en la varietat de temes i d'humors, en la naturalitat i la riquesa verbal com si Verdaguer, Maragall, Carner o Riba [...] ens haguessin ensenyat i obert el camí".²³ Aquests encerts són el resultat, a més d'un domini de

22 Vegeu Ballart i Julià, *op. cit.* En aquesta entrevista, Joana Raspall també explica com la por de morir va intensificar la seva escriptura de poemes per a infants: "I ara farà deu o dotze anys vaig pensar: jo em moriré, això no progressarà... i em vaig posar a escriure de raig poesia infantil. I vaig estar quatre o cinc anys fent poemes infantils. Gairebé un miler, en tinc".

23 Vegeu Miquel Desclot, "Joana Raspall, un clàssic de la poesia per a infants", *Faristol* (Barcelona), núm. 74, desembre 2012, p. 7.

l'ofici poètic, d'una visió clara de la complexitat que comporta contribuir a "fer l'escaleta" perquè els lectors infantils, d'adults, puguin escalar els grans versos.²⁴

6 L'OBRA NARRATIVA I POÈTICA

Si bé l'obra narrativa va veure la llum entre 2007 i 2010, Joana Raspall va començar a escriure relats a finals de la dècada dels cinquanta. Tenim notícia que l'any 1957 treballava en unes narracions "de tipus rural" inspirades en fets reals, l'objectiu de les quals era retratar aspectes d'un indret rural, on havia passat temporades, que l'impressionava, tal com aclareix ella mateixa: "Volia parlar d'uns personatges amb un llenguatge que en altres llocs no hi és. [...] I com que no hi ha tren, ni carreteres centrals, la gent és molt *antiga*, diguem. Trobava persones que em semblaven del segle passat. I les retratava". Aquests relats, molt propers als modernistes, tant per l'enfocament dels temes com pels tipus retratats, van veure la llum el 2008, sota el títol *El Cau de les Heures*. En l'altre llibre de relats, *El calaix del mig i el vell rellotge*, Joana Raspall aplegà dues narracions escrites a partir d'un element que les unifica: la troballa d'uns vells escrits dins d'un calaix i un vell rellotge de paret. Cada narració conté un enfilall d'embrions novel·lístics "que deixen entreveure de manera fugaç uns mons perfectament autònoms" i que són escrits amb estils adequats a cada relat.

Diamants i culs de got (2007) és l'única novel·la publicada per l'autora. És una mostra de "Bildungsroman", on seguim la formació d'un jove d'origens modestos a la Catalunya republicana, ambientada a Barcelona; la major part de la trama es desenvolupa durant la guerra civil. La presència de personatges diversos que mostren visions i actuacions força diferenciades, contribueix a crear una visió del conflicte bèl·lic gens tendenciosa.²⁵

24 Per a una aproximació a la idea de l'autora sobre aquest tema, vegeu Eugènia Morer, "Escalant els grans versos. Entrevista a Joana Raspall", *Faristol* (Barcelona), núm. 56, 2006, p. 14-17.

25 Vegeu Ballart i Julià, *op. cit.* En l'entrevista, l'autora diu que la novel·la "descriu el meu estat d'esperit en tota l'època que he viscut, però des d'un punt de vista masculí, i l'he pogut fer gràcies al meu germà [...] Vet aquí que tot allò que dic de la guerra pertany a la seva vida, un seguit d'experiències viscudes per ell que he escrit jo".

JOANA RASPALL REP DE MANS DEL PRESIDENT DE LA GENERALITAT,
PASCUAL MARAGALL, LA CREU DE SANT JORDI, L'ANY 2006.

De tots els gèneres literaris que conreà, la poesia és aquell en què aprofundí més i que li ha donat més relleu com a escriptora.²⁶ A més de les primeres temptatives en revistes locals i dels versos que va deixar rajar mentre estudiava per a bibliotecària, en la immediata postguerra va assajar d'escriure balades, algunes de les quals van merèixer premis a diversos Jocs Florals.²⁷ No es va decidir a donar a conèixer una mostra de poesia lírica, *Ales i camins*, fins l'any 1991, quan tenia setanta-vuit anys. Tres anys més tard, publicà *Llum i gira-sols*, on interpreta l'amor dels joves des de l'òptica dels nois i de les noies. En els dos reculls següents, *Arpegis* (2004) i *Instants* (2009), retornà a les formes epigramàtiques —haikús i tankas— que havia assajat quan era deixeble de C. Riba a l'Escola Superior de Bibliotecàries, estimulada per les produccions en aquest gènere d'altres poetes. “Ara sento que em deixo per participar en el joc de la poesia entrant-t'hi per aquest porticó tan petit de l'epigrama, on s'encaixen un sentiment o una sentència en unes poques síl·labes.”, escriuria a la nota introductòria del primer recull. Amb aquestes mostres de poesia epigramàtica, Joana Raspall aconseguí, amb un domini precís del llenguatge, unir concisió i rigor amb temes profunds, cosa que la salvà de caure en cap mena de facilitat o carrincloneria del passat.²⁸

Jardí vivent (2010) fou la darrera obra poètica de Joana Raspall, amb aquesta culminà la seva trajectòria poètica a noranta-set anys. El conjunt de seixanta poemes, dividits en quatre apartats amb nom de flors, reflecteix una visió de l'experiència humana com un cicle, i permet assaborir la maduresa humana i literària. Tot i que dedica cadascuna de les parts a èpoques vitals, conté una bona part de les poesies sobre l'experiència de la vellesa avançada, tema que ja havia començat a tractar en *Arpegis* amb l'haikú sobre la por a perdre la identitat, fet que constitueix una novetat en la nostra literatura;²⁹ com assenyala Carme Arenas,³⁰ “hi trobem temes com el dolor, la solitud, la manca d'energia, a la vora de l'esperança i l'orgull que es resisteixen a cedir davant els embats

26 Tal com assenyala C. Arenas al “Pròleg” de *Batec de paraules*, op. cit., p. 36.

27 *Ibidem*, p. 22.

28 C. Arenas, op. cit., p. 48, recorda la valoració de Feliu Formosa, en la “Introducció” a *Arpegis*.

29 Vegeu Miquel Desclot: catàleg a l'exposició *Joana Raspall, una escriptora centenària*, 2013, p.23.

30 C. Arenas, op. cit., p. 51.

de l'existència (...), i el desig de perdurar en l'obra feta i en una existència plena" en el magnífic sonet "Vull", que podríem considerar com el seu testament vital i literari.

7 LA FI D'UNA ETAPA CREATIVA: ANTOLOGIES I REONEIXEMENTS

L'any 2004 es clogué el període de dedicació a la poesia per a infants³¹ i l'any 2010, la publicació d'obres de narrativa i poesia. Al llarg dels darrers tres anys de la seva vida, la dedicació a la literatura passà per seguir de prop els projectes de llibres amb tries de poemes per a infants i el projecte de l'edició de la seva obra lírica completa, *Batec de paraules. Poesia lírica completa*. Aquest darrer llibre, a cura de Carme Arenas, aplega, a més dels cinc volums publicats entre 1991 i 2010, alguns dels quals estaven descatalogats, 191 poemes inèdits distribuïts en quatre apartats: «Nadal», «Les arrels», «Vivències» i «Punt final».

Al llarg del temps, institucions locals i nacionals han reconegut la trajectòria literària i cívica de Joana Raspall: l'any 1993 l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat li lliurà la Medalla de la Ciutat; el 2001, el Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat li lliurà el Premi Agna Canalies; l'any 2006 se li atorgà la Creu de Sant Jordi i el 2010, la Medalla al Treball President Macià. El 2013 li fou concedit el Premi de la Crítica Serra d'Or per tota la seva trajectòria. A més d'aquests guardons, el 2008, el Consistori atorgà el nom de Joana Raspall a un nou carrer de Sant Feliu de Llobregat, molt a prop del qual trobem el complex escultòric "Diàlegs", de Jon Montero Maradiaga, en una de les quatre figures del qual hi ha el seu poema "Endavant".

La commemoració 2013 del Centenari Raspall comptà amb activitats, actes institucionals, exposicions, homentatges, recitals i jornades pedagògiques impulsats per l'Ajuntament de Sant Feliu i el Departament de Presidència de la Generalitat. Des de l'àmbit educatiu, s'organitzaren actes a la Facultat de Formació del Professorat, Jornades Pe-

³¹ Les publicacions posteriors són antologies de l'obra anterior, si bé els volums *El meu món de poesia* i *Divuit poemes de Nadal i un de Cap d'Any* inclouen algunes poesies inèdites.

dagògiques a Sant Feliu, a Balaguer, entre altres. L'activitat de l'Eixam aglutinà molts mestres i escoles, seguiment a blogs com el d'August Garcia o Imma Cauhé. Fins el darrer any de la seva vida pogué viure una intensa interrelació amb escoles que treballen els seus poemes.

L'evolució de la seva obra i de les seves activitats culturals s'ha vist condicionada sens dubte per la força dels esdeveniments polítics i socials del país, però, malgrat tot, no ha deixat mai de ser un model de referència per a tots aquells que hi han buscat i hi busquen transparència, naturalitat, senzillesa i, sobretot, sensibilitat.³² En la seva obra poètica, Joana Raspall, ens embadaleix amb instantànies del món natural, ens condueix, a través d'imatges del món sensible, a móns íntims i a eternes preguntes sobre el destí, el sentit de la vida. Sap compaginar el vell i el nou, per arrelar-nos a un temps i un país i desarrelar-nos de tòpics i de prejudicis.

32 Com assenyala J. M. Aloy al blog "Mascaró de proa".

POESIA

PAUSA

Cor meu, reposa
i deixa que el silenci
als sentits torni
el nom de cada cosa.
Vull dir «rosa» a la rosa.

Ales i camins

Desfermades angoixes i enyorances
remouen a l'estany l'aigua quieta.
Tinc per mirall un tremolor de salzes
i em sóc estranyament desconeguda.

Ales i camins

ENDAVENT!

Respira fort, que l'aire és teu
i l'aire i tot et poden prendre.
Un cop ja l'hagis respirat
és carn com tu,
és alè teu que no es pot vendre.
Respira fort, que l'aire és teu.

Trepitja fort, que el lloc és teu!
On hi ha el teu peu no n'hi cap d'altre.

La terra té per a tothom
camins oberts.
Fuig de qui vulgui entrebancar-te.
Trepitja ferm, que el lloc és teu!

Parla ben clar, que el mot és teu
i el pensament ningú no el mana.
Si creus la teva veritat
llança-la al vent
i que s'arbori com la flama.
Parla ben clar, que el mot és teu!

Ales i camins

EL REFUGI

No em busqueu ran de la mar,
que la salabor m'amarga
i el garbí i els raigs de sol
em deixen la pell colrada.

No em busqueu a dins del bosc,
que les ombres fan basarda
i la sentor de l'herbei
se'n puja al cap i embriaga.

No em busqueu prop de la font,
que la fresca gotellada
se me n'entra cor endins
i me'n sento esborronada.

No em busqueu enlloc del món,
sinó dintre la mirada
dels ulls clars de l'estimat,
que és on sóc més ben guardada.

Llum i gira-sols

NECESSITO...

Necessito mirar-me als teus ulls,
únic món on la vida té objecte.
Necessito sentir-te la veu,
únic so d'harmonia perfecta.
Necessito abraçar-me al teu cos,
únic gest que dos sers unifica.
Necessito cremar-me d'amor,
únic foc que tot ho purifica.

Llum i gira-sols

Quan t'emmiralles
al llac, els lotus pensen
que ha tornat l'alba.

Arpegis. Haikús

L'ametller gosa
florir quan la glaçada
està distreta.

Arpegis. Haikús

Visc forastera
en una terra xopa
de desmemòria.

Arpegis. Haikús

Humil, la idea
s'empetiteix en forma
de mot, per dar-se.

Arpegis. Haikús

Com si fos borda
pretenen dar-me pares
d'una altra llengua.

Arpegis. Haikús

Ve la pregunta
des d'un miratge tèrbol:
Sóc jo, encara?

Arpegis. Haikús

Jo caminava
creient que estava quieta
i el món corria.

Arpegis. Haikús

La gota d'aigua
pot transformar la roca
acariciant-la.

Arpegis. Haikús

A una altra terra
pretenen arrelar-me
les lleis dels altres.

Arpegis. Haikús

GUERRA

Malaguanyada
tanta força perduda!
Les mans cansades
de llaurar terres ermes
sols poden cavar tombes.

Instants

Canta l'alosa.
Pels camins sense marges
fuig el silenci.

Instants

NIT DE SANT JOAN

Nit venerada
on les fogueres llancen,
d'un cim a l'altre,
atàviques alertes
de la pàtria desperta.

Instants

Sense poemes,
els sofriments serien
tan tenebrosos
com, de nit, la tempesta
en un mar sense platges.

Instants

El temps no passa,
només passem nosaltres;
en diem viure.

Instants

PASSAR COMPTES

Jo he estat aquella noia temerosa
que s'acostava al món dels grans poetes
amb desig de trobar-hi l'aigua viva
i el foc ardent que el cor em reclamava.

Els degotalls de les paraules sàvies,
les espurnes d'estrofes aflamades,
me'ls feia meus amb fonda reverència
com fa la terra amb fam de ser sembrada.

Si no he estat fèrtil per donar collita.
humilment me n'acuso. Sóc avara

i potser m'he quedat per a mi sola
tot el tresor intern de les paraules.

Jardí vivent

VULL

No vull durar com una pedra. Viure!
Fent i desfent els llaços com la boira;
fent i desfent camins, com la riuada;
fent i desfent cançons com els ocells.

No vull passar serena com la lluna,
sinó esvaïda en plor, com la rosada,
o exultant, com les flors en primavera
i forta i juganera com el vent.

No vull anar llençant bocins de vida
com fulls de calendari, tan inútils,
quan han complert la tasca marcant dies.

Vull deixar amor i somnis i paraules
que durin més que jo al cor dels altres.

Jardí vivent

SÓC...

Sóc per morir com era abans per néixer.
Ignoro què sentia. No sé què sentiré.
Potser no gaire més que l'arbre que s'esqueixa
i dóna en foc el sol que l'ha nodrit primer.

Batec de paraules

POESIA INFANTIL

L'ORENETA

Sota el bec de l'orenet
esmolat de tan xisclar,
tiba el cel de seda blava
i potser s'esquinçarà.

Petits poemes per a nois i noies

EL CAVALLET

Tu i jo, cavallet de la fira
fugirem ben enllà d'aquest món.
Donarem tantes voltes i voltes
que ningú no sabrà mai on som.

Petits poemes per a nois i noies

ELS LLIBRES

Arrenglerats
en els prestatges
semblen soldats
o personatges
tots enrampats.
Si en prens algun
veuràs que són
una altra cosa.

Dintre la mà
seran un món
que es badarà
com una rosa.

Bon dia, poesia!

TARDA

Geranis encesos,
aspror del vermell.
Les graves calentes
cruixen sota els peus.
Bonior d'insectes;
calma sota els pins...
I un deix d'enyorança
cor endins.

Bon dia, poesia!

EL BANY

La nina de drap
que més m'estimava
s'ha descolorit
perquè l'he banyada.
Quan la mare em renta,
jo també tinc por
que em descoloreixin
l'aigua i el sabó.

Cada dia ho miro...,
però veig que no.

Degotall de poemes

L'ORDINADOR

Un xicot espavilat
discuteix amb la pantalla:

—El dibuix que he començat,
no m'explico per què falla!
He llegit “El gat amb botes”
i en vull fer la il·lustració.

Les tecles em fallen totes,
no sé per quina raó.
El dit quasi se m'enrampa de tant
de tant de fer clic i clic.
Ordinador! Si em fas trampa,
hem acabat! Ves què et dic!

—Xicot, rumia, rumia
i no me'n culpis a mi!
Si és per fer un gat,
com podria obeir-te,
el “ratolí”?

Degotall de poemes

EL CAMÍ DE LA LLUNA

No sé trobar senyals de la rodera
que deixa al cel la lluna tot passant.
No sé com s'orienta i com retroba
el seu camí en un espai tan gran!

Com el plomissol

LA PILOTA

Sóc la pilota
i estic cansada
de ser xutada
a tort i a dret;
i encara gràcies,
i si no se'm xuta
amb vamba bruta,
i el camp és net!
L'únic que em toca
i amb simpatia
m'acaricia,
és el porter.
Per menys d'un ral
em desinflaria!
Per ell evito
fer un mal paper.

Com el plomissol

PARAULES CLARES

D'un balcó a l'altre balcó
un lloro i una cotorra
al veïnat preguntaven
qui d'ells parlava millor.
Movien tal guirigall
que el gos del veí de sota
va dreçar bé les orelles
per no perdre's cap detall.
Fou inútil l'interès;
lloro i cotorra cridaven
sense cap sentit, i el gos
no va entendre res de res.
Els va tallar amb un lladruc:
Calleu, inútils xerraires!
No dient paraules clares
parlar per parlar, fa ruc!

Com el plomissol

PRIMAVERA

L'aire passa de puntetes
sobre el cor fresc del jardí.
La tarda és daurada i dolça.

Quina pau entre les roses!
Quina inquietud en mi!

Pinzellades en vers

L'HERBA

L'herbeta polsinosa
ningú no se la mira,
ningú no li diu res.
Potser la troben lletja.
Doncs, jo vull saludar-la
perquè viu i floreix.

Fragment. *Pinzellades en vers*

EL CARGOL

Amb tres gotetes de pluja
enganyaré el cargol
perquè surti i tregui banya
encara que faci sol.
Quan veurà la terra eixuta
es quedarà tot parat,
i per més que miri enlaire
no sabrà qui l'ha mullat.

—Sóc jo, cargol! No t' enfadis,
no tinc mala intenció;
sols vull veure't, que m' agrades,
tan polit i tan rodó!

Versos amics

GEOMETRIA 2

Si ordeneu bé deu triangles,
aviat ho tindreu entès:
sobre una pàgina blanca
us hi sortirà un xinès.

Versos amics

AL LECTOR DE POEMES

Llegeix a poc a poc.
El vers té pes i ales;
endinsa al fons del cor
i forja les sagetes
que vencen temps i espai.

Respira a poc a poc
l'embruix de les paraules,
i fes-te'n un tresor
de ritme i harmonia
que ja no et prendran mai.

Serpentines de versos

EL “SÍ” I EL “NO”

Quatre lletres enfadades
fugen de l'ordinador;
són les dues de dir “sí”
i les dues de dir “no”.

Ara, tot ho escriu ambigu,
sense negar ni afirmar;
tot hi queda a mitges tintes,
no s'hi posa res en clar.

Potser hi ha gent que hi escriuen,
amb aquell ordinador...
arreu llegim moltes coses
on no es diu ni “sí” ni “no”.

Serpentines de versos

OFERIMENT

He pogut atrapar un somni
abans que el sol no el fongués,
i l'empresono amb paraules
per quedar-me'l sempre més.
No pesa ni fa cap nosa,
però és tan gran, per a mi,
que, si vols... si tu volguessis,
el podríem compartir.

Escaleta al vent

LA RATETA

La rateta té uns bigotis
llargs i fins com una seda
i li agrada presumir;
porta un llacet a la cua
i vol que se n' enamori
el seu amic ratolí.

Però ell sense fixar-se
si el llaç és rosa o blau,
s'ha menjat tot el formatge
que ella guardava al seu cau.

Escaleta al vent

M'ACONTENTARIA

Voldria ser l'U
de la meva classe,
treure bones notes
i sobresortir;
no per presumir-ne
ni per tenir premis...
m'accontentaria
que es fixés en mi.

Font de versos

NOMÉS

Només amb un somriure
que em facis, tot passant,
ja m'ompló d'alegria
i veig el món més gran.

No em pesa la cartera;
si fas el pas lleuger,
no em quedaré endarrere,
ja t'aconseguiré.

Font de versos

POR

No voldria pas quedar-me a soles
una nit de trons vora el mar
i confondre el llamp sobre les ones
amb les clares ràfegues del far.
Dues llums: amiga i enemiga,
fan de mal destriar, dins la por.
No m'agraden ni trons ni tempesta;
sóc amic d'un bon llit calentó.

A compàs dels versos

TRES CAPITANS

Tres capitans que volien fer guerra
no tenien canons
i escorcollaven per tots els racons
de mar, cel i terra.
L'un, empipat, va fer miques el sabre,
i l'altre, el fusell;
el tercer, cansat i vell,
s'assequé sota l'ombra d'un arbre.

Discussint si farien, no farien,
allà es van abaltir...
i aprofitant la pau, mentre dormien
tot el bosc va florir.

A compàs dels versos

JEROGLÍFIC

Avui, a l'ordinador
m'han sortit lletres estranyes
i signes que no he vist mai;
i quan hi he volgut escriure
no hi he trobat cap espai.
Sembla que, mentre dormia,
l'Spiderman i la Bruixa
i el Doraemon hi han entrat
amb les Bessones i en Potter,
i quin sarau hi han armat!

Jo volia escriure un conte
per Sant Jordi, que a l'escola
el celebrarem demà...
Si l'ordinador no em deixa
esborrar aquell jeroglífic,
hauré d'escriure'l a mà!

A compàs dels versos

OFERIMENT

Trobo milers de mots
amb so de poesia;
per fer un concert amb tots
el cor no em bastaria.
Ens els podem partir;
són un bell instrument.
Feu el concert amb mi,
llegint-los tendrament.

Concert de poesia

A CLASSE

No es deu pensar que l'he vista
quan de reüll em mirava
mentre jo feia el distret...
Escric, i la mà em tremola...

a més de fallar el problema,
ni sé les faltes que he fet!

Concert de poesia

NADALA PER ALS NOUINGUTS

Us vull dir “Feliç Nadal”
i us ho dic en català.
Totes les llengües són bones
per beneir i estimar.

Quan l’amor es fa paraula
de tothom és ben rebut;
amb amor, doncs, us desitjo
benestar, pau i salut.

Divuit poemes de Nadal i un de Cap d’Any

NARRATIVA

L'ONCLE DE LA NÚRIA tenia un camió i feia de transportista.

Lluny de la ciutat com era el poble, i sense tren, es rebien i s'enviaven molts paquets. La Núria anava cada tarda al magatzem i ajudava a enganxar etiquetes a les trameses i a repassar la llista de les cases a repartir. Tenia bona lletra i escrivia molt bé les adreces. L'oncle n'estava molt content.

Tenia, però, un defecte molt arrelat: era una mica massa tafanera. Quan veia un paquet molt ben lligat, amb paper bonic, de seguida pensava:

—Què deu haver-hi aquí dins? —i mirava el nom a qui anava dirigit i començava a fer-se preguntes, perquè, si no era Nadal, ni era el sant d'aquella persona, ni es tractava d'un obsequi de casament, què podia ser?

Més d'una vegada sentia que es moria de ganes d'obrir un d'aquells paquets i mirar-ho, i se li arripava una recança de no haver-ho fet, recança que li durava fins a no poder adormir-se tranquil·la, ja que sabia de sobres que allò no estaria gens bé. Una tarda havia parlat de la seva dèria al seu cosí Miquel, que anava a carregar el camió, i ell li va dir que no s'encaparrés; que pensés que tot allò era d'altra gent i que ells no n'havien de fer res.

En Miquel era molt assenyat i parlava d'una manera que de seguida la va convèncer, per això ella es va proposar no voler pensar més a obrir cap d'aquells paquets tan ben presentats.

Ah! Però un dia la cosa va canviar d'aspecte!

Quan va entrar al magatzem a fer la feina de sempre, va trobar una cosa sorprenent: sobre la pila dels encàrrecs del taulell hi havia un gran embalum de paper blau clar amb estrelletes platejades com si fos un cel de pessebre, que era marcat amb el

seu nom: NÚRIA MARINÉ. Així; posat ben clar amb lletres de pam i retolador gruixut.

Com podia ser? Es va quedar sense respirar i sense gosar moure ni un dit. A la fi va decidir-se; calia obrir-lo.

Va agafar el paquet i va posar-lo a terra. Tan gros que era, no pesava gens. Va mirar de desfer el lligam de cordonet de seda sense trencar-lo, i amb compte, va desembolicar la capsa, perquè era una capsa de cartró blanca com la mateixa neu.

Amb emoció va treure la tapa i va veure, un xic sorpresa, que a dins hi havia una altra capsa. Aquesta era groga i llúia com si fos feta de raigs de sol. Més intrigada cada vegada, va treure la tapa de la segona capsa i ja es va neguitejar pensant que no fos una enganyifa perquè a dins hi va trobar una altra capsa verda i brillant com la molsa humida de vora les fonts. Va quedar-se una estona indecisa sense gosar obrir-la. Allò no es deuria acabar mai! Efectivament; quan es va decidir a destapar la capsa verda, va aparèixer al fons una altra capsa vermella com el foc; i després una altra del color de les violetes, i una altra, encara, d'un blau fosc com la nit; i una de més petita, color de taronja... La Núria s'havia posat molt nerviosa; es temia que al final no hi hauria res, però s'equivocava: dins de la capseta color de taronja, sobre un cotó fluix, hi havia unes ulleres que tenien els vidres ratllats de tots colors.

Enlloc no n'havia vistes de semblants. Estava desconcertada. De què podien servir unes ulleres de vidres tan estranys? Automàticament se les va emprovar.

Oh! prodigi! No ho hauria pogut imaginar mai! Ara veia tots els paquets transparents, i fins al més mínim detall que contenien. Allò la va fer saltar d'alegria. El seu desig s'havia fet realitat.

La va divertir veure que el mestre rebia uns llibres de cuina que devien ser per a la seva dona; que al farmacèutic li envia-

ven potingues de tota mena; que per a la senyora Manolita de la cantonada hi havia un lot de productes de tocador com els que anuncien als diaris; que el noi del forner rebia un bolic de revistes estrangeres; que la mare de la seva amiga Merceneta es devia haver comprat una faixa de goma per semblar més prima... I també hi havia rastelleres de xoriços, peces de roba i una capsa de sabates plena de pastissos casolans que algú enviava a ciutat...

Ella ho mirava tot molt engrescada, però, passada la primera impressió va començar a espantar-se; estava fent una cosa prohibida, estava tafanejant coses dels altres, i això, prou que li havia dit el seu cosí Miquel que no s'havia de fer.

Va sentir-se avergonyida; va dir-se que la culpa la tenien aquelles estranyes ulleres que no sabia d'on venien ni qui les havia enviades. Se les va treure d'una revolada i les va tomar a posar a la capsa color de taronja. Després va començar a recollir aquell escampall de capses que omplien el magatzem i les va anar posant les unes dins les altres pel mateix ordre que les havia trobades. Havia tingut una pensada. Va embolicar la capsa blanca amb el mateix paper d'estrelletes i va fer la lligada amb el mateix cordonet. Taparia el seu nom amb una etiqueta nova i hi escriuria el del seu cosí. Així la hi donaria a ell i veuria quina cara hi feia i com resoldria el cas.

Quan el Miquel va arribar, el primer que va veure va ser el gran paquet a nom seu, i ple de curiositat es va posar a obrir-lo.

Va treure una capsa darrere l'altra, la groga, la verda, la vermella, la morada, la blau fosc...

La Núria esperava impacient veure sortir la capsa de color taronja i va fer la distreta quan ell la va tenir a les mans.

—Quina ensarronada! —va sentir que ell deia enfadat.

—Què passa? —va fer ella, dissimulant. Què hi has trobat?

—Vent! —va dir ell—. És una capsa buida!

—Buida?

La Núria es va quedar com petrificada. Era veritat! Dins de la capsa color taronja no hi havia res; les ulleres de tots colors havien desaparegut.

Mai de la vida va saber què havia passat, ni va contar a ningú aquella estranya aventura.

De Contes del “si no és”

DIAMANTS I CULS DE GOT (FRAGMENTS)

...

Setmanes més tard, quan va produir-se el cop militar del 1936, just el dia abans que s’havia d’inaugurar l’Olimpíada, en Juan Manuel i jo no vam poder deixar de comentar el cas d’aquells “olímpics” que segons en Julio havien de posar els fonaments de l’exèrcit “roig”. No van posar-hi els fonaments, perquè el conflicte ja venia de lluny, però sí que un bon nombre d’ells es van unir a les milícies republicanes; i molts d’altres en van venir, encara, per constituir les brigades internacionals.

Ara hauria de parlar de la guerra.

Si fos possible, no la voldria recordar, però és una experiència que no s’esborra fàcilment, com tampoc la imatge de persones que vaig conèixer durant aquell període, tant a la rereguarda com entre el grup de voluntaris entre els quals vaig trobar-me durant uns mesos.

...

Després va ser l’hivern de la desfeta. Tothom ja sap com va anar. No cal repetir-ho.

Cossos d'exèrcit desmoralitzats, retuts de cansament, tornaven del front arrossegant les restes d'armament, algun canó, corrués de camions. A peu, en carros, acompanyats de petites haveries carregades de fardells, els seguia la gent que fugia dels pobles abandonats.

Era un èxode massiu de gent silenciosa, acovardida, que traguia a coll tot el seu dolor, més pesant que el pobre equipatge de mantes pudents i abrics polsosos.

Els soldats, amb les botes endurides i feixugues de moltes mullenes, es corbaven sota uns fusells inútils i l'amarga perspectiva d'un demà justament temut.

Era una riuada de misèria humana, de desesperança, de fracàs, que s'estenia per tots els camins que menaven a la frontera.

A Barcelona també es preparava, deien, la defensa, altres deien que l'evacuació; hi havia obligació de tancar tots els establiments, les fàbriques, els tallers i que el personal esperés ordres per si el destinaven a serveis auxiliars. Els membres del Govern i els de la Generalitat organitzaven la seva retirada, que es va produir per diferents conductes oficials i particulars, com la de gran nombre de personalitats destacades i llurs famílies.

Però no tothom tenia l'oportunitat de dirigir-se a l'exili amb protecció; se'n van quedar tants!

Jo també, amb la meva Companyia, vaig ser escombrat per aquella allau terres enllà, cap a França, i apilotat en un d'aquells camps de refugiats del Rosselló, de tan pèssimes condicions, on vaig patir més fred que en tota la meua vida. I no voldria parlar d'altres mortificacions denigrants. Ai! records foscos d'Argelers!

Passaven els mesos sense que la nostra duríssima situació tingués cap bona perspectiva. Uns quants d'entre nosaltres, més sortosos, tenien família o coneguts a França i havien pogut ob-

tenir la llibertat mitjançant la petició d'aquells que se'n feien responsables i se'ls enduien a casa seva.

Jo vaig trigar a decidir-me a escriure als germans de la Solange, que eren els únics a qui em podia dirigir. No tenia gens de confiança de poder treure'n res, però el desesper ho fa provar tot. M'havia après l'adreça de memòria, oportuna recomanació d'en Fernández, i un company que sortí alliberat els féu arribar una carta de part meva, escrita en mal francès.

Van passar unes llarguíssimes setmanes.

Quan jo considerava inútil la meva gestió i estava ben desanimat, un matí em van cridar a l'oficina de guàrdia; algú preguntava per mi. Em va semblar que em sortien ales.

...

De *Diamants i culs de got*

L'AMADEU

—Aquesta nit també glaçarà, aquesta nit.

La Madrona ho deia tot ajustant els finestrons i mirant el cel ras que parpellejava d'estels límpids i acerats.

Sí; cada matí els saludava la blancor del gebre arrapat a les herbes seques i a la cresta dels terrossos. Fins que el sol no era ben alt no calia provar d'anar al tros. La terra cruixia com envidriada i les mans eren balbes en prendre el mànec de la xapolina o el ferro de la podadora. Calia aprofitar un parell d'hores a tallar bosc. L'exercici amb la destal és violent i escalfa els membres, i dintre el bosc hi alena una lleu humitat que escapça la sageta massa viva de l'aire que corre a descobert.

Mentre ella cloïa bé la finestra, l'home, al llit, es va regirar sobre l'espatlla forçada.

—Té! No ho sents? El gos ja lladra. Vols-te jugar que és l'Amadeu. La nit era prou clara per a veure'l.

—Deu ser molt important, aquest negoci, que ni la glaçada l'atura! No me'n penso res de bo, me'n penso!

És clar que la Madrona, pel poc que d'habitud pensava, solia pensar mal de tot; aquell cas, però, gairebé tothom el veuria tèrbol.

—Què et sembla que hi pot anar a fer, dues nits cada setmana?

L'home, abans d'agafar el son, encara li concedí uns minuts.

—Algunes faldilles, vet-ho aquí!

—Que ho saps, tu?

—Jo no sé res, jo! Pel que diuen...

—Ja podria ser, ja! Quin brètol!

La dona s'entaforà la gira del llit entorn del coll i parpellejà en la fosca tot remugant pels seus dintres. Li feia basarda que el seu home ho sabés del cert. Els homes sempre són còmplices en assenyalar-se aquells noms i aquelles cases que les seves dones ignoren, i tard o d'hora hi poden fer cap... El seu, per ara, no li havia donat motius, però... Se li va escapar de dir en veu alta:

—Deu ser alguna donota. Quina altra cosa l'enllepoliria tant?

El marit es regirà per prendre la posició definitiva i va respondre com a última concessió al diàleg:

—Vés a saber... sinó que jugui... i sospirà profundament donant-se a la son.

La Madrona ja no va dir res més. Ja en tenia prou i sobrerament per a entretenir la imaginació el temps que trigués a adormir-se. La seva maliciosa ignorància revestia els fets suposats de tota mena de detalls que la trasbalsaven. Atribuïa a "aquelles dones" uns poders d'encant difícils d'imaginar, ja que de tal manera contorbaven i dominaven els homes. Intuïa confusament

que una relació honesta i natural com la de marit i muller, no els faria perdre el cap. Quines arts, quines astúcies devien posar en joc? Però... i aquell ximple d'Amadeu, què necessitava? La seva dona era una xicoteta que feia goig, potser una mica gansa per la feina, però endreçada i riallera. Bé prou passos que havia fet per casar-s'hi! Per cert que ell mai no es prenia franquesses amb les dones, ni a la verema, ni al segar, com feien d'altres que aprofitaven la gatzara del treball en comú. Ara, el seu primer fill tot just caminava... No; no li semblava que fos un home fallidiller. Potser més aviat l'estenallava el viciot de les cartes, perquè, afanyós de diner, sí que ho era. Es devia asseure amb tres o quatre com ell al voltant d'una taula d'aquell racó de cafè tan ple de fum... Que Déu ens guardi d'aquest vici! Havia sentit contar coses terribles. El vell Biel havia perdut la hisenda pel joc. El pare de la mestressa de Can Bosquins s'havia tirat al pou després d'haver-ho perdut tot. El seu avi contava que un home fins s'havia jugat la clau de casa seva amb "tot" el que hi havia a dins, i que en presentar-se el guanyador a cobrar la penyora, la malaurada dona del brètol es va tirar per la finestra per fugir d'aquell afront. Quin verí porta el joc que el viciós ja no se'n pot sostreure mai de la vida? L'infeliç Amadeu ja no se n'escaparia més. Pobra de la seva dona... ja caldrà que s'afanyi si vol pujar la casa...

Per fi, la son tallà els pensaments de la Madrona i el seu respir es va compassar amb els roncs del seu home.

...

Mentrestant l'Amadeu ja havia trencat per damunt de la punta del bosc damunt del Cau de les Heures i s'enfilava pel rocallís fins a la cresta desguarnida del turó on comencen els sembrats. D'allà estant, es veu ajocada en la quietud la silueta blanquinosa de can Mateu al peu de la carretera i, més al fons, com una fita

gloriosa, els llums emboirats de la vila que s'endevina encara brunzent i viva.

A pagès tothom dormia; hi haurien resultat inútils unes hores de vetlla amb el gresol dels llums de carbur; al poble, l'electricitat sí que permetia allargar les tasques.

L'Amadeu baixava rabent i segur de passa pel camí tan conegut, a la sola claror de la celística. S'abrigava amb un gran tapaboques, però sentia glaçar-se-li a les pestanyes el vapor del propi alè.

Se li havia fet tard. Calia afanyar-se. Aviat va ser a la carretera.

L'airet fi s'impregnava de la humitat de la riera. Enllà, el pas del darrer tren feia retronnyir el pont de ferro. Algun llum dispers ja assenyalava la proximitat de la vila.

En arribar a les primeres cases, enfilà per una dreuera vorejant les eixides fins a tombar al carrer major. Més amunt de la plaça, on s'estreny el carrer, hi ha el cafè. L'Amadeu hi anà de dret.

—Vinc! Tocatardà! —Els companys ja l'esperaven i el reberen amb avalot.

Es tractava d'assajar les caramelles.

L'Amadeu, aquell xicot rústec i fornit, tenia una bella veu de tenor i el director l'havia escollit per a fer els "solos". Havia calgut molta paciència per fer-li aprendre la lletra del cant, ja que sabia poc de llegir, i s'havia hagut de lluitar per fer-li perdre vicis de dicció; ell va posar tanta voluntat que va acabar per fer-ho bé. Ara els companys ja no es reien del seu aire pagès. Fins i tot l'envejaven una mica sense que ell en tingués esment.

Després d'un parell d'hores d'assaig es va desfer la reunió i ell s'enfilà altra vegada cap a muntanya.

Anava cantussejant sota el tapaboques. Aquelles tonades tenien per a ell un encant que, no sabia per què, però no el trobava en cap altra cosa; l'omplien d'un benestar inigualable. Si gosava,

durant la jornada de treball cantaria sense parar, però li feia vergonya. A la nostra terra, —per què?— els homes del camp no solen cantar, i potser el prendrien per beneit!

Només la seva dona sabia el motiu de les seves anades al poble; els pagesos li farien massa riota; a qualsevol ocasió trobarien motiu per tractar-lo de badoc i de somiatruites.

—Però ara, ran del turó, la solitud i la quietud el temptaven. Tímidament al principi, una mica insegur, va alçant la veu, i la cançó va perfilant-se en un to perfecte i just, es va afermant fins la plena vibració de la seva veu neta i ben timbrada.

Ran del Cau de les Heures, les tofes dels pins li fan dosser i semblen abrigar-lo de la vivor del cel nu. Allà se sent emparat i canta més confiadament. El lleu ressò del fons molsós de la balma li torna, vellutat, el contracant fidel del seu “solo”. Els arbres enllaçats d’heures, immòbils a la primera fiblada del glaç, fremeixen a la seva veu càlida. Els pins, erts, drecen les fines agulles contra l’aire commòs.

Tot el bosc és un encanteri arrapat al cant del minyó.

Meravella de la veu humana!

...

Altra vegada la vinya, el cel rutilant, el gebre dels terrossos i allà lluny les masies ajocades, fosques...

L’Amadeu calla i segueix acoblant les passes al ritme que encara li canta per dins.

Els lladrucs sense feresa del gos assenyalen el seu pas davant de la masia de la Madrona. Aquesta vegada, però, ella ja no el sent; està ben adormida. Ara somnia cambres estranyament guarnides on gesticulen éssers desconeguts en actituds obscenes, i, dones que riuen i ballen, amb la cabellera estesa davant d’una taula plena de monedes amuntegades i de ganivets sangonosos... I un que sembla l’Amadeu, però de rostre fosc i paorós...

El malson li pesa i es regira inquieta i esfereïda. Ho recordarà ja per sempre més i mirarà l'Amadeu amb fosca malfiança.

De *El cau de les heures*

EL CALAIX DEL MIG (FRAGMENT)

...

Fa bon sol i seria bon dia per a sortir a caminar, si no fos que el turmell encara em fa mal.

Va ser una caiguda sense solta, gairebé a peu pla, perquè es veu que sempre bado i no vaig aixecar prou el peu en pujar a la vorera, vet aquí! Ara ho pago immobilitzada a casa. És com un càstig que m'obligarà, a la fi, a posar ordre en aquest calaix del mig on hi ha tantes coses entaforades i que no miro perquè mai no em vaga. Segur que en podré llençar molta part.

Té, el trauré damunt la taula i el podré buidar bo i asseguda. Sí que pesa! Està farcit de papers; ben apilats n'hi caben molts.

No sé per què guardo tantes cartes, postals, invitacions, nades.... retrats... Qui sap on deuen parar molts dels que van enviar-m'ho... Fins hi ha algun nom que ni recordo qui és.

A veure, aquest plec de cartes juntes... ah! De la Rosaura.

Quina lletra més enèrgica i clara ha tingut sempre; la hi envejo de debò.

Són de quan es va quedar al pensionat un any més que jo, a França; l'any que devia passar més dolent. Està clar que per carta no em podia dir gran cosa; la correspondència allà s'havia de donar sense cloure a la "chef" del curs; hi havia un ordre inquisitorial! Quines "demoiselles"!

La Rosaura!... Quan va ingressar al pensionat, ja la vàrem veure diferent de nosaltres. Al seu costat semblàvem xaiets sense esquilar, que ella hi va venir poc o molt foguejada.

Era evident que no s'inclinava a l'estudi; no hi encaixava, a classe. Semblava que l'havien deixada caure d'una altra galàxia. Els seus quinze anys ja brillaven com els de qui s'ha exercitat en la vida de relació adulta.

Realment, era atractiu; tenia un aire d'heroïna nòrdica, ulls clars, cabells daurats i la pell d'una transparència rosada, gairebé lluminosa. Tenia el posat segur, però absent, com de qui es resigna a una contrarietat i n'espera la solució. El pensionat era això, per a ella: un destorb, un obligat intermedi.

Sabia que totes l'admiràvem i sovint es mostrava un pèl superior. Hi havia dies en què li agradava fer ostentació de la vida social barcelonina i ens parlava de les brillants vetllades, dels "tes", dels berenars a què assistien senyores elegants, artistes de nom i persones d'importància.

Això ens enlluernava. Cap de nosaltres no en sabíem res. I no eren pas fantasies seves; era ben cert que solia anar-hi amb la seva mare, que hi tenia moltes coneixences.

La vaig veure, la seva mare.

Durant les vacances del primer curs que érem al pensionat vàrem voler trobar-nos a Barcelona, amb una altra companya que hi passava uns dies. Érem les tres "estrangeres" que ens havíem sentit unides durant el curs. Vàrem projectar passejar i visitar llocs que no coneixíem, museus, monuments, en teníem una llista! No vàrem fer res, de tot això. Després de dinar a la Barceloneta, se'ns va ocórrer anar a passar la tarda al Parc. Al Zoo, contemplant amb admiració i un punt de llàstima les magnífiques bèsties engabiades —Són com nosaltres al pensionat—va dir la Rosaura.

Quan l'amiga va marxar, ja vespre, vaig acompanyar la Rosaura a casa seva. Vivia a la part alta, passada la Diagonal. Aquella zona m'era gairebé desconeguda, però ella en sabia tots els topants; s'hi sentia com el peix a l'aigua.

Ens va obrir la porta la seva mare. Era una dona esvelta, bellíssima. Vaig pensar que jo mai no em podria imaginar la meua mare duent aquell vistós “deshabillé” d'aire oriental i amb una cinta de vellut vermell recollint-li la cabellera oxigenada.

Es va treure la cigarreta dels llavis i ens va mirar amb indiferència. —Ah! Ja sou aquí? —va dir només.

La meua amiga va entrar sense ni una paraula, després d'haver-me adreçat per comiat un mig somriure. No em va invitar a passar a dintre; amb un adéu apagat i tímid, vaig anar escales avall.

Jo ja no hi vaig tornar, al pensionat, ella sí. Aquesta sí, aquesta és una de les cartes que em va escriure durant el curs; és poc explícita, com requeria la “censura” escolar:

“... i desitjo amb ànsia les vacances, perquè em diu el cor que m'esperen molt bones hores...”.

No n'havia tingut gaires, de bones hores, el darrer any. Quan n'havíem parlat, moltes vegades, tot passejant sota els plàtans del gran pati de l'escola, ella era reservada i no entrava en detalls, però a través del que deia, jo havia anat confegint els fets, i després encara ho he vist més clar.

De ben petita va quedar sense pare; la mare i ella van trobar-se en una situació acomodada, però no prou sòlida per poder sostenir-la sense uns ingressos regulars. Després d'haver conegut la mare vaig intuir d'on podien provenir aquells ingressos.

En alguna ocasió la Rosaura m'havia parlat de dos amics de la casa; molt correcte, l'un, molt distingit, que solia fer-li petits regals i, a vegades, volia que la mare la dugués amb ella a veure una exposició o a prendre un gelat a la terrassa d'un cafè de

moda —per cobrir les aparences, pensava jo. De l'altre amic, deia que era un pintor polonès, arrauxat, divertit, que explicava aventures increïbles i parlava de les seves noies models com si fossin objectes d'ús personal. Sembla que a la seva mare la tractava de “divina” i a ella, de “petita valquíria”; ho considero un nom encertat per a la Rosaura.

Sembla que l'un després de l'altre s'havien eclipsat i n'havia resultat un enduriment de caràcter de la mare; la Rosaura es queixava que gairebé no parlava mai amb ella; sempre estava ocupada amb la perruqueria, la modista, compromisos i reunions; tocant a la seva educació, però, era inflexible: la feia anar a una de les millors escoles de Barcelona.

Quan la Rosaura ho explicava amb tanta fredor, jo li endevinava l'esforç que feia per dissimular la rancúnia. En preguntar-li per què, doncs, havia canviat d'escola, em va dir que la seva mare volia que aprenguéssim bé el francès perquè el seu pare era belga. Després, la veu se li va enfosquir i va afegir:

—No és per això, no; és que em vol lluny d'ella i tancada.

Seguint aquesta confidència en van venir d'altres. La mare s'havia engelosit d'ençà d'aquella nit que havien anat a l'òpera acompanyades de l'Oriol...

L'Oriol era l'amic de la mare; dintre els cinquanta anys, ric de diner i d'experiència, amb mig món recorregut. Feia uns mesos que era assidu a la casa, pendent d'aquella dona captivadora.

Però es veu que aquella nit, al teatre, qui atreïa els esguards era la Rosaura, amb els seus quinze anys esplèndids i lluminosos.

“Ell, sobretot ell... com em mirava! —va sospirar amb fruïció evocant-ho. Vaig comprendre que la mare, en aquells moments, hauria volgut fer-me fondre.”

Després de comentar-m'ho amargament, em va explicar que quan ell anava a buscar la mare per sortir, a la nit, sempre ar-

ribava més aviat per parlar amb ella. Parlaven de tantes coses, mentre esperaven que la mare es vestís! Aquelles estones li semblaven les més felices de la seva vida.

És evident que s'havia enamorat de l'Oriol. I ell? No ho sé. La Rosaura no me'n va parlar mai; eren molt amics, segons ella.

Després de les vacances que, segons deia en aquesta carta, “desitjava amb ànsia”, separades com estàvem, no hi havia hagut lloc per a més confidències. No sé què n'esperava, ella, ni què havia passat entre la mare engelosida, l'home amable i la meua amiga. El resultat últim havia estat aquell curs més d'internat.

Acabat el curs, no la vaig poder localitzar; al pis de Barcelona no hi havia ningú i no havien deixat cap adreça. L'any següent no va tornar al pensionat; n'havia marxat abans d'acabar-se el curs.

Aquí tinc també l'altra carta. Inexplicablement em va arribar al cap de tres anys. La seva lectura sempre m'ha esborronat:

“Hola, t'escric perquè avui no ha vingut ningú. Fins ara no m'he recordat de la teua adreça. M'agradaria tornar al pensionat, ara que no tinc res a fer; parlariem sota els plàtans. Oi, que no t'ho vaig dir mai, que ens fèiem petons? T'agraden, a tu, els petons? A mi sí. Et pega ella? Els altres no em pregunten res, mai. Estic tipa de veure bates blanques. Em sembla que l'Oriol començava a tenir cabells blancs, o potser no. Ella se'ls tenyia i es va morir; no sé com es va morir; no sé per què no ho sé, però ara ja no em fa crits ni a ell tampoc. Si et poses una bata blanca parlarem; no ens veurà ningú. Tinc un ocell dins d'una gàbia.”

És firmada amb una R enorme. Els traços són, com sempre, fermes i elegants.

Vaig intentar esbrinar d'on m'escrivia, però no hi ha data ni encapçalament, i el mata-segells és del tot il·legible al voltant de l'emblemàtica “sêmeuse”, tan cara als francesos.

Després d'haver-la rebuda, l'angoixa em va durar molts mesos.

Intueixo que sota aquestes línies de lletra perfecta s'hi amaga una fosca i terrible tragèdia.

De El calaix del mig i el vell rellotge

EL VELL RELLOTGE (FRAGMENT)

...

Ja en tinc prou, de remenar coses; fa massa estona... Quina hora deu ser?

Vaja! Què et sembla! Si en fa de temps que el rellotge és a l'altra banda de la sala i jo encara el buscava penjat allà on era abans! Quina mania!

Per què deu passar això? Alguns ressorts inconscients deuen remoure el pòsit de la memòria on queden arxivats els actes quotidians, i en deuen provocar d'altres que són l'eco, el reflex dels moviments perduts en el passat.

Em fa basarda constatar que dintre meu hi ha impulsos que desconec i que, per tant, no puc controlar.

Diem "el passat, passat", com si no hi haguéssim de comptar mai més per a res, però sento que això no és cert: les realitats que resten submergides en nosaltres i que creiem esvaïdes poden tornar a surar en qualsevol moment de la nostra vida.

Prou! No vull pas filosofar; m'ho ha fet pensar aquest senzill gest d'ara, de buscar el rellotge on els meus ulls el trobaren durant tants anys.

No és un gest gratuït, certament, perquè la mirada adreçada al rellotge responia a sentiments molt vius, a estats d'ànim alterats, anava lligada a circumstàncies especials...

Sí: estic segura que tot allò que fem instintivament és que té una rel viva al fons de cadascú de nosaltres.

Recordo moltes circumstàncies en què se'm va fer especialment present, aquest rellotge.

...

Aquell dia... Ho recordo.

A les SET. Ell m'esperava a les SET.

L'hora no arribava mai. Va ser la tarda més llarga i viscuda als meus tretze anys.

M'havia pentinat i repentinat i resseguit cent vegades el meu rostre al mirall. Volia semblar ben maca!

Com totes les adolescents, no m'agradava ser com era. Em trobava la pell massa esblaimada i em feien enveja les noies roses de sol de la platja. A casa no érem d'anar al mar.

Una mica de color als pòmuls m'aniria bé —vaig pensar. Amb les pinces de depilar vaig rectificar-me una cella; m'hi va quedar una lleu vermellor i me la vaig mullar una mica.

Vaig veure'm els peus enormes dins de les sabates planes; encara no em deixaven dur taló i tenia amigues que ja en duïen.

Sort d'aquell vestidet ratllat verd i blanc —el tinc tan present!— m'afavoria bastant perquè em feia semblar més alta; era tot tirat i lleugerament cenyit, molt poc, però, malgrat això, se'm marcaven una mica els pits, i em feia com vergonya.

Em vaig posar colònia pel coll i pels braços. L'embolcall d'olor fresca semblava donar-me més seguretats.

Quan tenim una dèria, quina dimensió tan diferent prenen les coses!

Minut per minut, de cara al rellotge, hauria pogut comptar els batecs del meu pols. Encara no?

Encara faltava... faltava més d'un quart per a les SET!

Havia de ser una trobada secreta; la nostra primera trobada a soles, sense amics ni amigues, en aquella placeta arrecerada, apartada del camí habitual de les passejades de la colla.

Jo havia llegit en alguna novel·la que l'hora embruixada dels capvespres, "quan el cel estén les seves malles grises", obre tots els camins de fantasia i ens submergeix en un món irreal on es desvetllen desigs inconcrets i torbadors que encomanen un neguit inexpressable.

Mentre anava pel carrer, el sentia, aquell neguit.

Em semblava que se m'havia de conèixer la torbació i caminava com una mica en somnis procurant refrenar les ganes d'apressar el pas...

Quan vaig tornar a casa, el rellotge marcava les VUIT; per ser més exacta, les VUIT i SIS minuts.

Me'l vaig quedar mirant sorpresa, em semblava mentida que només hagués passat una hora. Em semblava que en una hora no hi cabia un capgirament tan gran. Havia patit pensant que a casa em renyarien, però no; tot hi era normal; no era cap deshora.

De cara al rellotge, mig repenjada al braç de la butaca, vaig esperar que el meu pols esvalotat s'anés assossegant fins a compassar-se al seu tic-tac, com si cerqués la seva companyia per refugi.

Sentia que el front em cremava. No té nom el trasbals de les meves emocions en la trobada amb el noi admirat per les noies del nostre grup. Era el meu primer contacte amb un somni que esdevenia realitat.

Haviem caminat una estona al voltant de la placeta; després vàrem seure en un banc, en un extrem; estàvem molt junts.

Jo em sentia torbada de tenir-lo tan a prop; sí; era una cosa semblant a un somni. Lliscaven fins a mi les seves paraules en frases dites mig a cau d'orella, dolces, noves per als meus sentits.

Em semblaven com un remolí marejador que se m'enduien enllà.

... I em deixava endur... fins que la desmesura de la meva ingenuïtat es va estavellar, alarmada, contra el contacte massa intens i possessiu d'uns llavis que jo encara no estimava i d'unes mans atrevides que jo mai havia imaginat sobre meu. Vaig desprendre-me'n d'una revolada.

Allò, no! No m'ho esperava! La meva idea de l'amor no era allò.

Vaig tornar a casa gairebé corrent, fugint; en realitat tota jo era un tremolor. Tornava com d'una terra llunyana en què m'havien succeït moltes coses.

De les SET a les VUIT i SIS havia viscut una llarga experiència decebedora: la primera experiència amorosa, frustrada per prematura, per inoportuna, per impròpia.

El rellotge havia estat l'únic testimoni de la meva ànsia il·lusionada i del meu revoltat desencís; ell havia rebut tot el missatge a través del meu esguard a les SET... a les VUIT i SIS.

Me'l vaig mirar cent vegades. Ho sabia, ell, com jo!

De El calaix del mig i el vell rellotge

BIBLIOGRAFIA DE L'AUTORA

POESIA

- Ales i camins*. Barcelona: Columna, 1991.
Llum i gira-sols. Barcelona: Columna, 1994.
Arpegis. Haikús. Saldes: Abadia Editors, 2004.
Instants haikus i tankes. Sant Feliu de Llobregat: Edicions del Llobregat, 2009.
Jardí vivent [amb pròleg de Carles Duarte i il·lustracions de Lluïsa Cauhé].
Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 2010.

POESIA INFANTIL I JUVENIL

- Petits poemes per a nois i noies*. Barcelona: Daimon, 1981.
Bon dia, poesia. Barcelona: Baula, 1996.
Degotall de poemes. Barcelona: La Galera, 1997.
Com el plomissol. Poemes i faules. Barcelona: La Galera, 1998.
Pinzellades en vers. Barcelona: Baula, 1998.
Versos amics. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
Serpentines de versos. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
Escaleta al vent. Barcelona: La Galera, 2002.
Font de versos. Barcelona: Baula, 2003.
A compàs dels versos. Barcelona: La Galera, 2003.
Concert de poesia. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
El meu món de poesia [il·lustracions de Pere Cabaret]. Vilanova i la Geltrú: El
Cep i la Nansa, 2011.
46 poemes i dos contes [il·lustracions d'Àfrica Fanlo] Barcelona: Publicacions
de l'Abadia de Montserrat, 2013.

NOVEL·LA

- Diamants i culs de got*. Saldes: Abadia Editors, 2007.

NARRATIVA BREU

- El cau de les heures.* (Apareix l'abril 2008). Saldes: Abadia Editors, 2008.
El calaix del mig. El rellotge vell. Saldes: Abadia Editors, 2010.

NARRATIVA INFANTIL I JUVENIL

- El mal vent.* Barcelona: Cruilla, 1994.
Contes del si és no és. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
La corona i l'àliga. Vilafranca del Penedès: Vilatana, 1997.
Contes increïbles. Barcelona: La Galera, 1999.
La trampa de la urbanització K. Barcelona: Baula, 2000.

TEATRE INFANTIL I JUVENIL

- L'ermita de Sant Miquel.* Barcelona: Milà, 1964.
El pou. Barcelona: Tremoleda, 1969.
L'invent. Barcelona: Edebé, 1978.
Kònsun. S.A. Barcelona: Edebé, 1984.

DICCIONARIS

- Diccionari de sinònims.* [amb Jaume Riera]. Barcelona: Edicions 62, 1972.
Diccionari de locucions i frases fetes [amb Joan Martí]. Barcelona: Edicions 62, 1984.
Diccionari d'homònims i parònims [amb Joan Martí]. Barcelona: Barcanova, 1988.

SUMARI

Joana Raspall. Vida i literatura: escriure contra el silenci, escriure com a servei, Margarida Prats Ripoll

5

Poesia

Pausa	33
Endavant!	33
El refugi	34
Necessito...	35
Guerra	38
Nit de Sant Joan	38
Passar comptes	39
Vull	40
Sóc...	41

Poesia infantil

L'oreneta	45
El cavallet	45
Els llibres	45
Tarda	46
El bany	46
L'ordinador	47
El camí de la lluna	48
La pilota	48
Paraules clares	49
Primavera	49
L'herba	50
El cargol	50
Geometria 2	51
Al lector de poemes	51
El "sí" i el "no"	52

Oferiment	52
La rateta	53
M'accontentaria	53
Només	54
Por	54
Tres capitans	55
Jeroglífic	55
Oferiment	56
A classe	56
Nadala per als nouvinguts	57
Narrativa	
A cal transportista	61
Diamants i culs de got (fragments)	64
L'Amadeu	66
El calaix del mig (fragment)	71
El vell rellotge (fragment)	76
Bibliografia de l'autora	81

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

ISBN: 978-84-393-9398-6

9 788439 393986